

Jämsänkalliosta tietoa

kertonut Mika Jämsä

Mistä syystä Jämsänkallion retkeilyreittiä on ryhdytty kehittämään?

Sen lisäksi, että Jämsänkalliolla on pitkät perinteet sekä maatalous- että virkistyskäytössä, siihen liittyy paljon mielenkiintoista historiaa ja mielikuvituksellisia tarinoita.

Edellisen kerran luontopolku kunnostettiin 80–90-luvun taitteessa, jolloin kallion huipulla oli korkea kolmiomittaustorni. Tämän jälkeen torni on purettu ja vanha luontopolku jäänyt avohakkuiden ja pellon alle.

Lammen ympäri menevä polku on metsittynyt ja paikoin kulkukelvoton. Kalliolla on kuitenkin vierailtu jatkuvasti alkeellisellakin nuotiopaikalla, jossa on muovinen postilaatikon romu ja epäesteettisesti muovisäkkeihin säilöttyä polttopuuta. Myös lenkkipolut ovat kulkeneet kallion kautta osin uusia reittejä.

Idea laavusta ja uudesta näkötorresta syntyi hetken päähänpistosta, kun jyrkänteeltä ei enää puiden yli näe jokimaisemaa. Laavu saadaan toteutettua, mutta näkötorsti jäi tästä hakkeesta pois. Kotojärven raivaaminen alkoi omasta aloitteesta, kun rupesin kaivelemaan vanhaa polunpohjaa ja löysin synkästä metsästä vanhoja rajapyykkejä polun varrelta. Sitä mukaa, kun polkua sai raivattua, huomasin, kuinka monenlaista metsää ja koskematonta luontoa järven ympärillä oli.

Haastateltuani vanhinta elossa olevaa kyläläistä **Mauno Jämsää** (94 v.) hankkeen käynnistämisympäristössä yllätyin sen historiallisesta monimuotoisuudesta. Löydettyäni Maunun isän vuonna 1953 äänitetyt haastattelut Jämsänkalliosta löytyi huimia tarinoita kyöpeleistä, jättiläisistä ja onkaloihin eksyneistä paimenista. Näitä juttuja olen kuullut jo lapsena ja nyttemmin lukenut eri lähteistä. Kysyttäessä vanhoilta kyläläisiltä saa aina uusia vivahteita samoihin tarinoihin. Minusta ne pitäisi koota yhteen ja tuoda hankkeessa esille. Moni nyt selvinnyt asia olisi painunut unholaan ilman tätä hanketta, ja tässä on oiva tilaisuus saattaa alueen historia esille.

Mitä kehittämisellä on tavoiteltu?

Ensisijaisesti motiivit ovat olleet palvella kyläläisiä ja täällä vierailevia entisiä kyläläisiä jälkipolvineen. Tavoitteena on ollut maksimoida luontomatkailuelämys käytännöllisillä rakennelmilla ja selkeyttää se vieraammallekin kävijälle helposti hahmotettavaksi reitiksi. Järvenympärysreitti on lyhyeksi reitiksi todella monimuotoinen ja idylli, johon kannattaa käydä tutustumassa vaikka kauempaakin. Nyttemmin hankkeen edetessä (ja **Mikko Hännisen** ideasta), olen erittäin innostunut tuomaan luontokohteiden ja alueen historian taulujen avulla esille. Tällä tavoin satoja vuosia suullisena perimätietona säilyneet jutut siirtyisivät tuleville sukupolville.

Reitistön pituus?

Reitistöä on yhteensä noin 4 kilometriä, joista voi lähtöpaikasta riippuen tehdä eri mittaisia lenkkejä. Lyhimmillään metsäautotieltä järvelle on hieman toistasataa metriä ja kallion kohteisiin noin puoli kilometriä. Järven ympäryslenkki on noin pari kilometriä. Kalliolta järven ympäri saa noin neljän kilometrin lenkin.

Millainen maasto, kuvausta?

Jämsän kallion alue on mäkistä kangasmetsää ja avokalliota juurakoineen. Polkua on helppo kävellä, muttei missään nimessä esteetön. Järven ympäryks on osin kangasmetsän läpi kulkevaa polkua, osin suota pitkospuineen.

Onko joltain osin esteetön?

Reittiä ei ole rakennettu esteettömäksi, mutta järven rantaan pääsee hieman heikkokäyntisempikin. Ojien yli on kaiteelliset sillat.

Jämsänkalliolle tulee siis kuntoportaat, laavu, tulipaikka, puuvarasto-WC rakennus, mutta tulipaikkoja ei tule muualle?

Tulipaikkoja ei rakenneta muualle, mutta puron suussa järven rannalla on maanomistajien käyttämä nuotiopaikka ilman rakennelmia.

Muuta huomioitavaa

Aluksi ajatuksena oli hankkia vene tai järjestää seuran nimissä peräti sup-lautavuokrausta, mutta tällöin metsästykseltä rauhoitetun järven lintukanta pesivine joutsenineen saattaisi tarpeettomasti häiriintyä. Järvenympäryksreitti kulkee sen verran piilossa, että sinänsä kulkemisesta linnut eivät pääse häiriintymään.

Tästä syystä reittiä kannattaisi ennemminkin kehittää siihen suuntaan, että siellä on mahdollista nähdä runsaasti vesilintuja varsinkin keväisin ja syksyisin. Jotain lintumajaa tms. voisi ajatella lammen rantaan. Kesällä jo pelkästään suoalueen penkillä päivän paistattelu tuonee nautintoa. Talvisin järven jäätyessä siellä voi luistella ja lumitilanteen mukaan hiihdellä järveä ympäri.

Periaatteessa pieni laituri mahdollistaisi uimaan pulahtamisen, sillä ranta on hetteistä ja järvi matala.

Onko alueella jotain muuta erityistä?

Jämsän kalliosta on paljon vanhan kansan juttuja, joita oli tarkoitus litteroida kesäkuussa nuorisoseuran kesätyöntekijöiden toimesta. Joitain haastatteluja saattaisi olla jo paperillakin. Kotiseutuaiheisissa kirjoissa on näitä samoja juttuja eri muodossa, mutta niitä pitäisi etsiä ja koota.

Vanhan näkötornin alueella, rakkamaan laitamilla, on perimätiedon mukaan keskiaikaisia ihmisten hautoja. Tuon paikan voisi paikallistaa ja viitoittaa.

Lullaus on mäenlaskupaikka, jossa loivemman alkumäen jälkeen tulee jyrkkä monttu, joka heijaa liukkaalla kelillä vastamäelle jopa ilmaan heittäen. Täällä on vietetty pitkiä päiviä lasketellen. Jyrkänteeltä ovat suksilla uskaltaneet laskea vain kyläläiset, muilla se on jäänyt tekemättä.

Hyi-halkeaman reuna on ollut jättiläisen istumapaikka, jossa hän mm. on korjannut vaatteitaan.

Kruununoja, eli karjanpuro, on kaivettu kyläläisten toimesta valtion kustannuksella menen Sepäntalon vierestä. Tuon puron reunalla on nyt silta ja rakentamaton nuotiopaikka. Pitäisikö tätä hyödyntää ja viitoittaa? Jäi vielä ristiriitaiseksi, kumpaa ojaa Kruununoja tarkoittaa.

Järven reunoilla on ollut parhaimmillaan 11 latoa, johon kylänmiehet ovat niittäneet järveltä järviheinää. Kyläläiset ovat hakeneet talvella eläimille. Nuoret ihmiset ovat menneet järviheinän tekoon kesäisin, niittäneet heinää ja vieneet latoihin kuivaamaan, joista viety hevosilla talviaikaan lehmille. Järven pintaa on säädelty puroa patoamalla ja juoksuttamalla vettä. Vedenpinnan korkeudesta on käyty kinaakin.

"Ainahan sielä kuljettihin", sanoo **Välikankaan Raili** Jämsänkalliosta. Järvenojalta lähdettiin järvelle ja kalliolle ja siellä tanssittiin ja laulettiin yhdessä ennen kuin alakylällä oli nuorille olinpaikkaa tai tanssipaikkaa. Vietettiin kalliolla iltoja. Kallio on ollut sen verran tasainen, että tanssiminenkin on onnistunut.

Järvenympärysreitien sisäpuolelle jää paikallisen vesiyhtiön lähde kaivoineen, joista saa vetensä toistakymmentä taloutta. Vesijohto joen toiselle puolelle saakka on aikoinaan rakennettu venäläisten sotavankien avulla puuputkista, joita löytää vieläkin vesijohdon varrelta. Oikemuksen vesiyhtiön varalähde sijaitsee hakatun metsäpalstan laidasta jyrkänteeltä katsoen vasemmalta. Tälle lähteelle voisi tehdä viitan ja mainostaa juomapaikkana, sillä vesi on juomakelpoista, eikä lähteelle ole itse Jyrkänten laavulta kuin muutama sata metriä.

Kalliolla on jääkauden jälkien lisäksi tiettävästi myös hiidenkirnuja, joita pitäisi hieman etsiä. Samoin aukkoja, joista on erilaisia tarinoita. Perimätiedon mukaan Sepäntalon miehet pyytivät jäniksiä loukuilla. Kun jänikset veivät loukut mukanaan kallio-onkaloon, josta niitä ei saatu takaisin, Sepäntalon miehet muurasivat aukon kiinni ja ajattelivat että sinne ei kenenkään tarvitse päästä. Toisen tiedon mukaan karjaa on tippunut aukkoon, ja se on sen vuoksi täytetty.

Kolmannen tiedon mukaan kallion kyljessä on ollut pitkiäkin luolia, joissa on mahtunut kulkemaan. Luolista on löytynyt luita, jonka vuoksi niissä on ollut pelottavaa kulkea. Hurjimmissa kertomuksissa koloihin on tippunut paimentyttö jääden sille tielleen. On vielä ihmisiä, jotka osaisivat paikallistaa luolien sijainnin. Joka tapauksessa ne sijaitsevat Hyi-halkeamalta jyrkänteelle päin – alueella, jossa ei juuri kukaan nyttemmin ole liikkunut.

Muuta huomionarvoista

Polun sisäpuolen luonto on koskematonta tuulenskaatoineen ja kaatuneine puineen. Mikko Hännisen ajatuksesta polun varteen voisi rakentaa biotooppeja. Polku kiinnostaisi varmasti biologianopettajia, ja olisi oiva retkikohde koululaisille.